

TÁC ĐỘNG CỦA KHÍ HẬU ĐẾN DU LỊCH SINH THÁI Ở THỪA THIÊN - HUẾ

NGUYỄN ĐỨC VŨ, NGUYỄN HOÀNG SƠN

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Huế là một trong những trung tâm du lịch nổi tiếng của cả nước. Bên cạnh các tài nguyên du lịch nhân văn độc đáo, có giá trị cao như Di tích Cố Đô, Nhã nhạc Cung Đình,... Huế còn có một hệ thống tài nguyên du lịch sinh thái đặc sắc. Nằm trong khu vực khí hậu nhiệt đới gió mùa ẩm, sự đa dạng và phức tạp của chế độ nhiệt, ẩm, mưa mùa ở Huế đã có nhiều tác động đến du lịch sinh thái. Nghiên cứu các tác động này đến phát triển du lịch là việc làm hết sức cần thiết, góp phần vào việc hoạch định chiến lược và các giải pháp cụ thể phát triển du lịch Thừa Thiên Huế nói riêng và khu vực miền Trung nói chung.

II. TÁC ĐỘNG CỦA KHÍ HẬU ĐẾN DU LỊCH SINH THÁI

Hoạt động du lịch chịu tác động của điều kiện thời tiết, khí hậu nhất định, thể hiện ở sự tác động của nhiệt độ, độ ẩm lên cơ thể và điều kiện làm việc của con người. Đánh giá định lượng tác động tổng hợp của các yếu tố khí hậu tới con người là việc

làm vô cùng phức tạp, đòi hỏi phải có sự kết hợp chặt chẽ giữa khí hậu học và y học. Đây cũng là mối quan tâm hàng đầu của các nhà khoa học về sinh khí hậu con người.

Nhiều tác giả trên thế giới và trong nước đã sử dụng các thông số sinh khí hậu để đánh giá điều kiện sinh khí hậu con người. Ví dụ, nhiệt độ hữu hiệu là một đại lượng phản ánh đồng thời tác động của ba yếu tố : nhiệt độ không khí, độ ẩm không khí và tốc độ gió đến trạng thái nhiệt của cơ thể con người.

Theo Phạm Ngọc Toàn, Phan Tất Đắc (1980) [1], những ngưỡng cảm ứng nhiệt của cơ thể có thể phản ánh qua nhiệt độ hữu hiệu (τ) như sau :

- Giới hạn cảm giác lạnh : $\tau = 17^\circ\text{C}$.
- Vùng nhiệt dễ chịu $\tau = 20 - 25^\circ\text{C}$.
- Giới hạn cảm giác nóng $\tau = 30^\circ\text{C}$.
- Cảm giác ngột ngạt $\tau = 33^\circ\text{C}$.

Hoặc như các học giả Ấn Độ khi nghiên cứu điều kiện khí hậu đối với con người đã đưa ra chỉ tiêu như sau (bảng 1) :

Bảng 1. Chỉ tiêu sinh khí hậu đối với con người [5]

Hạng	Ý nghĩa	Nhiệt độ TB năm ($^\circ\text{C}$)	Nhiệt độ TB tháng nóng nhất ($^\circ\text{C}$)	Biên độ năm của nhiệt độ ($^\circ\text{C}$)	Lượng mưa năm (mm)
1	Thích nghi	18 - 24	24 - 27	< 6	1250 - 1900
2	Khá thích nghi	24 - 27	27 - 29	6 - 8	1900 - 2550
3	Nóng	27 - 29	29 - 32	8 - 14	> 2550
4	Rất nóng	29 - 32	32 - 35	14 - 19	< 1250
5	Không thích nghi	> 32	> 35	> 19	< 650

Bên cạnh đó, để đánh giá định lượng điều kiện sinh khí hậu phục vụ du lịch, các tác giả ở Viện Địa lý [2] đã chọn một số yếu tố thời tiết chính, có ảnh hưởng đáng kể đến cơ thể con người, đó là :

1. Nhiệt độ không khí ($^\circ\text{C}$) lúc 13 h,
2. Độ ẩm không khí ($^\circ\text{C}$) lúc 13 h,
3. Tốc độ gió (m/s) lúc 13 h,
4. Thời gian mưa trong ngày (h).

Một số kết quả thực nghiệm ở nước ta (Đào Ngọc Phong, Từ Hữu Thiêm, 1984) [4] cho thấy các yếu tố thời tiết trên ứng với các ngưỡng cảm giác của cơ thể con người như sau (bảng 2) :

Bảng 2. Phân loại các yếu tố thời tiết ứng với các ngưỡng cảm giác của con người [4]

Yếu tố	Chỉ tiêu	Ý nghĩa
Nhiệt độ không khí	22 - 30 °C	Thích hợp
	> 30 °C	Nóng
	< 22 °C	Lạnh
Độ ẩm không khí	50 - 80%	Thích hợp
	< 50%	Khô
	> 80%	Ẩm
Vận tốc gió	1 - 3 m/s	Thích hợp
	> 3 m/s và < 1 m/s	Không thích hợp
	0 - 1 giờ	Thích hợp
Thời gian mưa ngày	> 1 giờ	Không thích hợp

Nguồn : Viện Địa lý

Các yếu tố trên nằm trong mối liên quan tương hỗ, không thể tách rời. Cùng một điều kiện nhiệt - ẩm như nhau, vận tốc gió khác nhau sẽ cho ta các kiểu thời tiết khác nhau. Hoặc thời gian mưa trong ngày sẽ ảnh hưởng nhiều tới hoạt động tham quan du lịch, mặc dù điều kiện nhiệt - ẩm là tối ưu.

Tổ hợp các kiểu thời tiết kể trên, tác động rất khác nhau đến cơ thể con người. Ngày có điều kiện thời tiết thích hợp đối với hoạt động tham quan du lịch là ngày có tổ hợp thời tiết với tất cả các yếu tố ở mức thích hợp với cơ thể con người. Ngày có điều kiện thời tiết được coi là tương đối thích hợp là ngày có tổ hợp thời tiết trong đó chỉ có một yếu tố ở mức không thích hợp, mà yếu tố đó không phải là nhiệt độ không khí.

Ngoài ra, trong quá trình đánh giá điều kiện khí hậu đối với du lịch, Tổ chức Du lịch Thế giới đã đưa ra giản đồ : nhiệt độ - độ ẩm tuyệt đối để tính khả năng thích ứng của con người với khí hậu ở một số cảnh quan du lịch Việt Nam. Theo giản đồ này, điều kiện dễ chịu nhất đối với con người ở Việt Nam là có nhiệt độ bình thường tháng 15-23 °C, độ ẩm tuyệt đối từ 14 mb đến 21 mb (hình 1).

III. MỘT SỐ ĐẶC ĐIỂM CƠ BẢN CỦA KHÍ HẬU THỪA THIÊN - HUẾ

Theo kết quả nghiên cứu của đề tài 52 E (cấp Nhà nước), khí hậu Thừa Thiên - Huế mang tính

chuyển tiếp từ á xích đới lên nội chí tuyến gió mùa. Cùng với điều kiện địa hình, khí hậu Thừa Thiên - Huế khá phức tạp, không phân chia thành 4 mùa rõ rệt. Đặc biệt, mùa mưa ở Thừa Thiên - Huế thường kéo dài, gây ảnh hưởng tới các hoạt động của khách du lịch.

1. Bức xạ mặt trời

Với lượng bức xạ dồi dào, số giờ nắng hàng năm ở Thừa Thiên - Huế khá cao, trung bình có tới 1.933 giờ nắng/năm. Vào mùa hè, trung bình mỗi tháng có tới 170 - 250 giờ nắng (cao nhất từ tháng V đến tháng VII). Mùa đông có từ 60 - 100 giờ nắng (ít nhất vào tháng II và tháng III). Số giờ nắng tăng nhanh từ tháng VII sang tháng VIII.

2. Chế độ mưa

Lượng mưa hàng năm gần 2.744 mm với số ngày mưa trung bình trong năm 157,9 ngày, nhưng phân phối không đều giữa các tháng trong năm và giữa các vùng (hình 2).

Những vùng có lượng mưa lớn gồm :

- *Thung lũng Nam Đông - A Lưới* : lượng mưa trung bình hàng năm từ 2.999 đến 3.500 mm.

- *Huế - Thừa Lưu* : lượng mưa trung bình hàng năm từ 2.800 đến 3.000 mm.

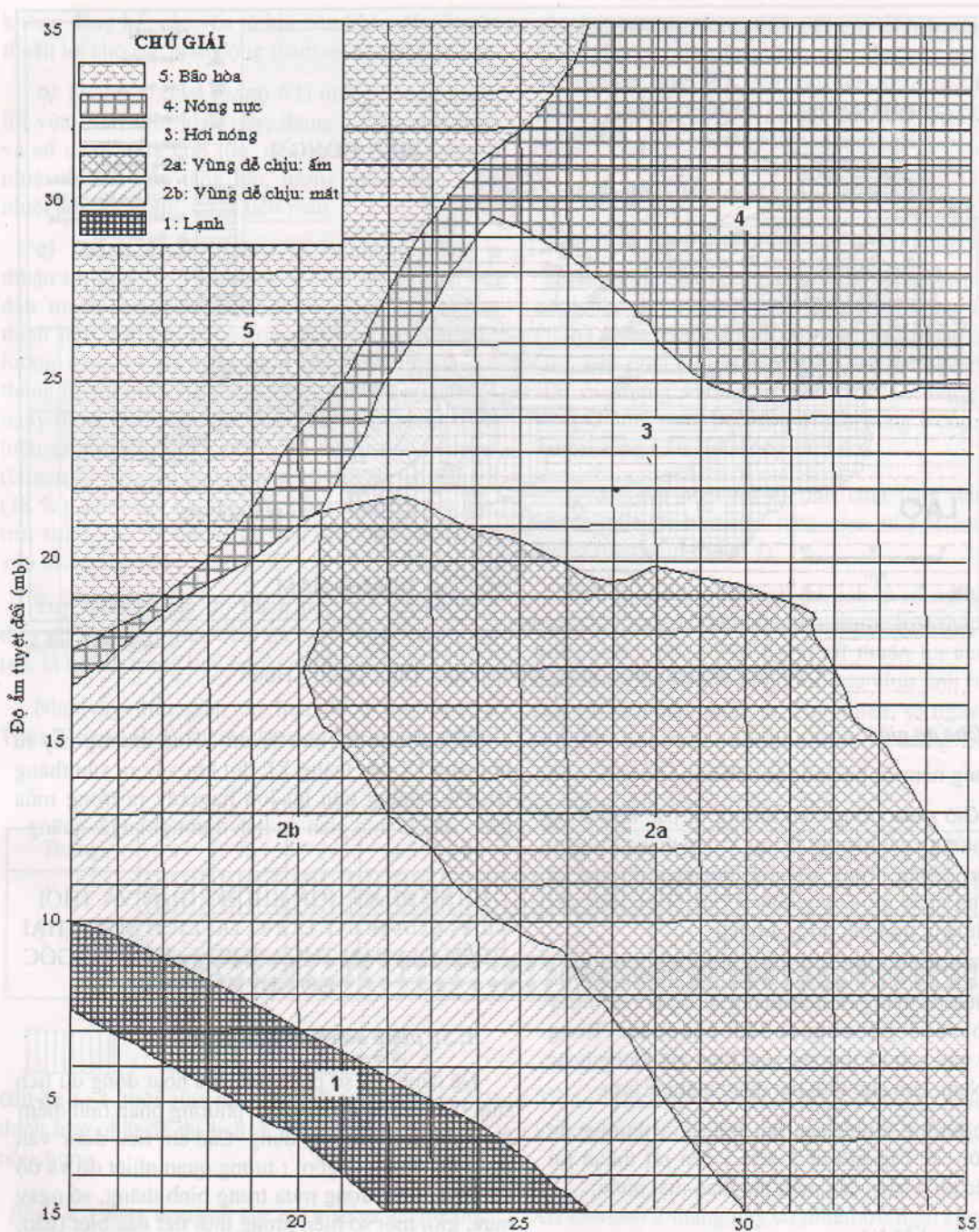
Lượng mưa lớn tập trung vào các tháng giữa mùa mưa (tháng IX đến tháng XI, lớn nhất vào tháng X) với số ngày mưa trung bình 15 - 20 ngày/tháng. Cá biệt lượng mưa trong những tháng giữa mùa mưa có thể đạt tới 1300 mm.

3. Nhiệt độ

Nhiệt độ trung bình hàng năm của vùng đồng bằng Thừa Thiên - Huế là 25,5 °C, vùng A Lưới 21,6 °C và vùng Nam Đông 24,1 °C. Căn cứ vào sự biến đổi của nhiệt độ, các vùng có thể chia thành các mùa sau:

- *Mùa lạnh* (tháng XII, I và II) : nhiệt độ trung bình thấp nhất vào tháng I (Huế 19,9 °C, A Lưới 17,2 °C, Nam Đông 19,2 °C và Bạch Mã 10 °C). Nhiệt độ thấp nhất trong mùa lạnh có thể xuống tới 8,8 °C (Huế, A Lưới), 5,8 °C (Nam Đông).

- *Mùa nóng* (từ giữa tháng VI đến tháng X) : nhiệt độ trung bình cao nhất vào tháng VII (Huế : 29,6 °C, A Lưới : 25 °C, Nam Đông 27,3 °C). Nhiệt độ cao nhất trong mùa nóng có thể lên tới 40 °C (Huế), 39,7 °C (Nam Đông), 38,8 °C (A Lưới).

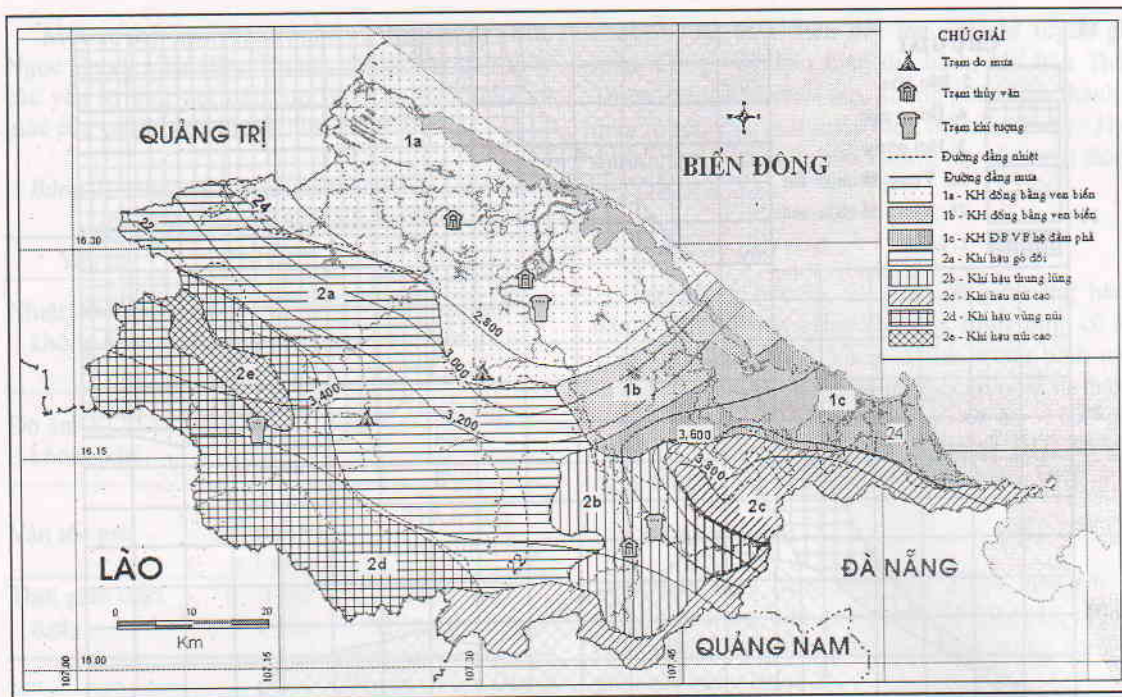
Hình 1. Khả năng thích ứng của con người với khí hậu ở một số cảnh quan du lịch Việt Nam [3]

- Vào các giai đoạn chuyển tiếp từ lạnh sang nóng (tháng II đến tháng V) và từ nóng sang lạnh (tháng X, XI) nhiệt độ thường không cao, không thấp nhưng mưa nhiều và kéo dài.

Biên độ nhiệt độ cao nhất vào mùa nóng (4-6°C), nhỏ nhất vào mùa lạnh (2-4 °C).

4. Biến trình độ ẩm

Độ ẩm tương đối trung bình của Thừa Thiên - Huế là 84,5 %, cao nhất 90 %, thấp nhất 72 %. Độ ẩm lớn nhất vào các tháng II và III, thấp nhất vào các tháng V và tháng VII.

(Nguồn: Nguyễn Việt, 1999) (6)

Hình 2. Bản đồ phân vùng khí hậu tỉnh Thừa Thiên - Huế

5. Chế độ gió

Trong năm có hai mùa gió chính :

a) **Gió mùa đông** : có hướng từ bắc đến đông bắc, thường xuất hiện từ tháng X đến tháng IV năm sau: Tuy nhiên, trong khoảng thời gian đó xen kẽ có những ngày gió Đông hoặc Đông Nam, nhờ vậy thỉnh thoảng thời tiết được ấm lên.

b) **Gió mùa hè** : có hướng tây nam, thường xuất hiện từ tháng V đến tháng VIII, với số ngày trung bình có gió nóng là 32,8 ngày/năm. Trong thời kỳ này xen kẽ thường xuất hiện gió Đông hoặc Đông Nam, làm cho thời tiết được mát mẻ hơn.

Các hướng chính của hai mùa gió thường ổn định với các cấp gió từ 3 đến 5 nên rất thuận lợi cho việc phát triển các môn thể thao mặt nước.

6. Bão và lũ lụt

a) **Bão** : lượng bão đổ bộ vào đất liền tương đối thấp, năm nhiều nhất chỉ có 3 cơn và thường mỗi năm có 1 cơn, nhưng cũng có những năm không có bão. Mùa bão ở Thừa Thiên - Huế thường xảy ra từ tháng VII đến tháng XI, nhưng cao điểm nhất vào tháng VIII và IX. Bão đổ bộ vào Thừa Thiên - Huế thường là bão nhỏ nhưng gây ra mưa lớn và kéo dài 2 - 3 ngày, có khi tới 5 - 6 ngày.

b) **Lụt** : lụt ở Thừa Thiên - Huế thường xảy ra từ tháng IX đến tháng XI, đôi khi xảy ra vào tháng III, IV. Những trận lụt lớn hay xảy ra trong mùa bão - đây là thời gian du lịch thường bị ngắt quãng .

IV. SỰ PHÂN HOÁ KHÔNG GIAN VÀ THỜI GIAN CỦA HOẠT ĐỘNG DU LỊCH SINH THÁI TRÊN ĐỊA BÀN THỪA THIÊN - HUẾ TỪ GÓC ĐỘ KHÍ HẬU

1. Sự phân hoá theo thời gian

Để đánh giá sự phân hóa của hoạt động du lịch sinh thái từ góc độ khí hậu, phương pháp tính điểm theo chỉ tiêu được áp dụng. Các chỉ tiêu được vận dụng để đánh giá gồm : tương quan nhiệt độ và độ ẩm tuyệt đối, lượng mưa trung bình tháng, số ngày mưa, gió, một số hiện tượng thời tiết đặc biệt (bão, foel tây nam, sương mù...). Mỗi chỉ tiêu được xem xét theo 3 mức độ : rất thuận lợi, thuận lợi, không thuận lợi, tương ứng với số điểm là 3, 2 và 1.

Dựa vào kết quả tính điểm theo các chỉ tiêu trên, có thể thấy sự phân hóa như sau :

a) **Tháng 2, 3, 4 và tháng 7** là những tháng thuận lợi nhất cho phát triển du lịch ở Thừa Thiên - Huế. Thời gian này có nhiệt độ thích hợp, lượng mưa

không đáng kể, các yếu tố khí hậu khác đều ở mức thuận lợi cho các hoạt động tham quan, nghỉ dưỡng.

b) Tháng 1, 5 và tháng 6 là những tháng thuận lợi vừa. Vào thời gian này, tháng 1 có lượng mưa và số ngày mưa còn lớn, đến tháng 5 và tháng 6 nhiệt độ bắt đầu tăng lên, tương quan điều kiện nhiệt ẩm hơi nóng, có lũ tiểu mãn.

c) Tháng 8 đến tháng 12 là những tháng ít thuận lợi hơn cả. Vào tháng 8 hiện tượng foel bắt đầu mạnh lên, điều kiện nhiệt - ẩm đều không thích hợp với sức khỏe con người. Vào tháng 12 lượng mưa và số ngày mưa trong tháng lớn, có tháng lượng mưa vượt quá 1.000 mm và có đến 24 ngày mưa. Đặc biệt, vào thời gian này thường xuất hiện giông, bão. Bão xuất hiện nhiều vào tháng 9 (chiếm 35 %), sau đó là tháng 10 (28 %) và tháng 8 (18 %). Thời tiết lúc này rất xấu : mưa to, gió lớn, trời âm u, các loại thể về du lịch đều giảm sút nhiều vào các tháng này.

Tuy nhiên, mức độ thích hợp hay không còn thay đổi tùy theo mục đích du lịch và đối tượng du lịch là khách trong hay ngoài nước (bảng 3).

Như vậy thời gian du lịch thích hợp nhất ở Thừa Thiên - Huế chiếm 3/4 năm. Trong các tháng

còn lại, các tác động thời tiết gây ảnh hưởng xấu cũng chỉ kéo dài từng đợt, mỗi đợt vài ba ngày. Tuy nhiên, quỹ thời gian du lịch xê dịch, độ dài không giống nhau nên gây khó khăn lớn cho việc điều hành và tổ chức du lịch qua các năm.

2. Sự phân hoá theo không gian

a) Khu vực đồi và đồng bằng ven biển

Bao gồm toàn bộ huyện Quảng Điền, Phú Vang và thành phố Huế, phần phía bắc của các huyện Phong Điền, Hương Trà, Hương Thủy và Phú Lộc. Giới hạn phía tây cơ bản trùng với đường bình độ 100 m nhưng không ăn sâu vào các thung lũng sông Ô Lâu, sông Bồ, Hữu Trạch, sông Nông, sông Truồi, sông Cầu Hai, sông Bù Lu.

Ở đây thể hiện rất rõ tính chất tăng dần của lượng mưa từ bắc vào nam của mùa ít mưa và lượng mưa năm (bảng 4).

Điều quan tâm đối với du lịch là số ngày mưa trung bình năm ở khu vực này thuộc loại thấp nhất trong tỉnh : 160 - 170 ngày, rất thuận lợi cho các hoạt động du lịch ở một khu vực chịu ảnh hưởng của gió mùa như nước ta. Tuy nhiên, số ngày mưa chủ yếu tập trung vào mùa mưa từ tháng IX đến

Bảng 3. Thời gian có thời tiết thích hợp cho du lịch ở Thừa Thiên - Huế

Tháng	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Ý nghĩa												

Ghi chú : 1. thời gian thích hợp nhất để du lịch ở Thừa Thiên - Huế đối với khách trong nước, 2. thời gian thích hợp nhất để du lịch ở Thừa Thiên - Huế đối với khách quốc tế, 3. quỹ thời gian du lịch trong năm nói chung

Bảng 4. Lượng mưa khu vực đồi thấp và đồng bằng ven biển [6]

Địa điểm	Huế	Phú Bài	Phú Lộc
Lượng mưa mùa ít mưa (mm)	550	764	907
Lượng mưa mùa mưa (mm)	2.005	2.009	2.529
Lượng mưa năm (mm)	2.555	2.773	3.436

XII làm cho 2 tháng này có nhiều trở ngại cho hoạt động du lịch.

Nhiệt độ trung bình năm của khu vực này là 24 °C, tổng nhiệt độ năm trên 8.500 °C. Xét tương quan nhiệt - ẩm theo giản đồ thực nghiệm của Tổ chức Du lịch thế giới để đánh giá mức độ thích nghi của khí hậu đối với sức khỏe con người, thì khu vực này có 3 tháng (I, II, XII) là dễ chịu, 4 tháng (III, IV, X, XI) hơi nóng và còn lại là nóng.

Như vậy bắt đầu từ tháng VIII đến tháng XII khả năng khô ráo để thực hiện các hoạt động du lịch ở khu vực này là rất thấp, từ tháng V đến tháng IX khí hậu khu vực này không phù hợp lắm với sức khoẻ con người trong việc nghỉ ngơi du lịch, từ tháng XII đến tháng IV là thích hợp nhất.

b) Khu vực đồi và núi thấp Đông Trường Sơn

Vì nằm ở sườn đón gió nên lượng mưa cao (2.600 - 3.200 mm), đồng thời mùa mưa cũng đến sớm và kéo dài (từ tháng IV đến tháng XII). Thời gian thuận lợi để triển khai các hoạt động du lịch còn trên khoảng 150 ngày.

Với trị số độ cao ở mức trung bình trong tỉnh, tổng nhiệt độ năm còn khá cao (8.000 - 8.760 °C), nhiệt độ trung bình năm 22 - 24 °C và ảnh hưởng foel khi luồng không khí hạ thấp độ cao còn chưa đáng kể.

c) Khu vực Hải Vân - Bạch Mã, Động Ngại

Là khu vực có độ cao lớn nhất Thừa Thiên - Huế với lượng mưa năm lớn (trên 3.600 mm), độ ẩm không khí cao (trên 85 %), nhiệt độ trung bình năm thấp (18 - 22 °C), nhiệt độ trung bình ngày ít khi vượt quá 20 °C nên rất thuận lợi cho việc tổ chức nghỉ dưỡng hoặc dưỡng bệnh trên núi. Tuy vậy, mùa mưa tương đối dài với lượng mưa và cường độ mưa lớn, thời gian triển khai tốt các hoạt động du lịch bị thu hẹp lại, xếp ở mức khá thuận lợi với khoảng trên dưới 180 ngày/năm.

d) Khu vực thung lũng Nam Đông

Khí hậu khu vực này được tính từ độ cao 40 - 50 m của dòng chính, giới hạn ngoài gần trùng với đường bình độ 500 m. Có thể xem khu vực này là cái túi của gió mùa, nên lượng mưa ở đây lớn (3.200 - 3.600 mm) và mùa mưa kéo dài 7 tháng (từ tháng VI đến tháng XII).

Khu vực này có khoảng 168 ngày có thể triển khai tốt các hoạt động du lịch, tháng X đến tháng IV năm sau có khí hậu phù hợp với sức khoẻ con người, trong đó các tháng I, II và XII là phù hợp nhất.

e) Khu vực thung lũng A Lưới

Lượng mưa năm trung bình của khu vực này trên 3.200 mm, số ngày mưa trung bình năm cao (218 ngày), là khu vực có lốc, mưa đá xảy ra nhiều nhất trong tỉnh.

Về tương quan nhiệt - ẩm, khu vực này trong năm khí hậu đều thích hợp với sức khoẻ con người. Tuy nhiên thời gian để triển khai tốt các hoạt động du lịch lại chỉ khoảng 140 ngày và trước tháng VIII.

KẾT LUẬN

Nhìn chung, khí hậu Thừa Thiên - Huế thuận lợi cho hoạt động du lịch sinh thái diễn ra quanh năm, thích hợp cho cả khách du lịch quốc tế và nội địa. Trên cơ sở nền bức xạ dồi dào, số giờ nắng trung bình năm cao, tương quan nhiệt - ẩm thích hợp, nhiệt độ không quá lạnh về mùa đông và không quá nóng về mùa hè, du lịch sinh thái ở Huế có nhiều điều kiện phát triển ở khắp các tiểu vùng, từ miền biển đến vùng gò đồi, miền núi.

Tuy nhiên, do chế độ mưa mùa với cường độ lớn, tập trung trong một thời gian ngắn, kết hợp với bão và gió mùa Đông Bắc đã tạo nên dạng thời tiết xấu trong tháng IX và X, gây khó khăn cho việc tổ chức các hoạt động du lịch. Ngoài ra, hiện tượng foel tây nam gây thời tiết khô nóng làm cho du lịch sinh thái ở địa bàn trong các tháng VI, VII và VIII gặp một số khó khăn nhất định.

Xây dựng các loại hình du lịch sinh thái với sản phẩm đa dạng, đáp ứng nhu cầu của khách du lịch là việc làm có ý nghĩa thiết thực nhằm phát triển du lịch sinh thái bền vững trên cơ sở thích nghi thông minh với tự nhiên.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

[1] PHAN TẮT ĐẮC, PHẠM NGỌC TOÀN, 1980 : Khí hậu và đời sống. Nxb KH & KT, Hà Nội.

[2] NGUYỄN THỊ HIỀN, NGUYỄN KHANH VÂN, 1995 : Tài nguyên khí hậu vùng Bắc Trung Bộ. Viện Địa lý, TT KHTN & CNQG.

[3] ĐẶNG DUY LỢI, 1992 : Đánh giá và khai thác các điều kiện tự nhiên và tài nguyên thiên nhiên huyện Ba Vì (Hà Tây) phục vụ mục đích du lịch. Luận án Pts khoa học Địa lý - Địa chất, Trường ĐHSPT Hà Nội.

[4] ĐÀO NGỌC PHONG, 1984 : Một số vấn đề sinh khí tượng. Nxb KH & KT, Hà Nội.

[5] NGUYỄN MINH TUỆ và nnk, 1997 : Địa lý du lịch. Nxb Thành phố Hồ Chí Minh, Tp Hồ Chí Minh.

[6] TRẠM DỰ BÁO VÀ PHỤC VỤ KHÍ TƯỢNG THỦY VĂN TỈNH THỪA THIÊN - HUẾ, 1998 : Đặc điểm khí hậu thủy văn tỉnh Thừa Thiên - Huế. Sở KHCN & MT tỉnh Thừa Thiên - Huế, Huế.

SUMMARY

The effects of climate on ecotourism in Thua Thien - Hue province

The time space differentiation of climate has resulted in the separation of sub-areas and tourist periods. The result of the present research has

shown that under the influence of climate, there are differences in the ecotourism in Thua Thien Hue province indicated in 5 sub-areas : low hills coastal plain, low mountainous area of Eastern Trung Son, the area of Hai Van, Bach Ma, Dong Ngai, Nam Dong valley and A luoi valley .

Each year, in 4 months (VII, VIII, IX, X respectively) the climate is not suitable for domestic tourists and 2 months (IX, X respectively) unsuitable for international tourists.

Ngày nhận bài : 12-8-2003

Khoa Địa lý - Trường ĐHSP - ĐH Huế